SWEDISH MUSICAL LEVANDE MUSIKARV HERITAGE

JAKOB ADOLF HÄGG

1850-1928

Allegro

för piano i d-moll

Allegro

for piano in D minor

Källkritisk utgåva av/Critical edition by Finn Rosengren

Levande Musikarv och Kungl. Musikaliska akademien

Syftet med Levande Musikarv är att tillgängliggöra den dolda svenska musikskatten och göra den till en självklar del av dagens repertoar och forskning. Detta sker genom notutgåvor av musik som inte längre är skyddad av upphovsrätten, samt texter om tonsättarna och deras verk. Texterna publiceras i projektets databas på internet, liksom fritt nedladdningsbara notutgåvor. Huvudman är Kungl. Musikaliska akademien i samarbete med Musik- och teaterbiblioteket och Svensk Musik.

Kungl. Musikaliska akademien grundades 1771 av Gustav III med ändamålet att främja tonkonsten och musiklivet i Sverige. Numera är akademien en fristående institution som förenar tradition med ett aktivt engagemang i dagens och morgondagens musikliv.

Swedish Musical Heritage and The Royal Swedish Academy of Music

The purpose of Swedish Musical Heritage is to make accessible forgotten gems of Swedish music and make them a natural feature of the contemporary repertoire and musicology. This it does through editions of sheet music that is no longer protected by copyright, and texts about the composers and their works. This material is available in the project's online database, where the sheet music can be freely downloaded. The project is run under the auspices of the Royal Swedish Academy of Music in association with the Music and Theatre Library of Sweden and Svensk Musik.

The Royal Swedish Academy of Music was founded in 1771 by King Gustav III in order to promote the composition and performance of music in Sweden. Today, the academy is an autonomous institution that combines tradition with active engagement in the contemporary and future music scene.

www.levandemusikarv.se

Levande Musikarv/Swedish Musical Heritage
Kungl. Musikaliska akademien/The Royal Swedish Academy of Music
Utgåva nr 35/Edition No. 35
2013
Notbild/Score: Public domain. Texter/Texts: © Levande Musikarv

Huvudredaktör/Editor-in-chief: Anders Wiklund
Notgrafisk redaktör/Score layout editor: Anders Högstedt
Textredaktör/Text editor: Erik Wallrup

Levande Musikarv finansieras med medel från/Published with financial support from Kungl. Musikaliska akademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Marcus och Amalia Wallenbergs Stiftelse, Statens Musikverk, Riksbankens Jubileumsfond, Svenska Litteratursällskapet i Finland och Kulturdepartementet.
Samarbetspartners/Partners: Musik- och teaterbiblioteket, Svensk Musik och Sveriges Radio.

Jakob Adolf Hägg

Jakob Adolf Hägg föddes 1850 i Östergarn på Gotland. Han studerade vid Musikkonservatoriet i Stockholm mellan 1865 och 1870 och kunde sedan som Jenny Lind-stipendiat fortsätta sina studier utomlands. Dessa inleddes i Köpenhamn med ett betydelsefullt år hos Niels W. Gade. Resan gick vidare med studier i Wien och Berlin, och han besökte även England och Italien. Hans psykiska hälsa, som visat tecken på svaghet redan under resan, försämrades efter återkomsten till Sverige 1874, och 1880 togs han in på mentalsjukhus. Han tillfrisknade dock, och efter utskrivningen från sjukhuset 1895 återupptog han med stor energi sina musikaliska aktiviteter, komponerade, gjorde arrangemang (av egna och andras verk samt av en betydande mängd folkmusik) och spelade piano. Till det yttre levde han, med undantag för några år i Norge, ett tämligen tillbakadraget liv hos släktingar i Hälsingland till sin död 1928.

Hägg lämnade en stor produktion efter sig, en produktion som innehåller verk i många genrer och för många olika besättningar. Där finns symfonier och andra orkesterverk, kammarmusik, solosånger, körverk och orgelstycken, men största delen utgörs av musik för piano, Häggs eget instrument.

© *Finn Rosengren,* Levande Musikarv

Allegro d-moll

Om sin roll som pianotonsättare yttrade sig Hägg på följande sätt: ”Efter romantikens genombrott i Sverige genom Norman, Söderman och Nordqvist var ett fält obrutet, nämligen piano. Frågan är nu, om min pianomusik lyckats fylla detta tomrum” (*Sohlmans Musiklexikon,* uppl. 1). Han skrev 3 sonater, 2 sonatiner, 20 sviter, 10 variationsverk, därtill valser, scherzi och flera hundra småstycken, som i de tryckta utgåvorna kunde samlas under rubriker som *Albumblätter* eller *Kleine Nordische Lieder ohne Worte.* Ungefär hälften av pianoverken blev tryckta under Häggs livstid, många gånger långt efter att de komponerats.

Till det opublicerade hör detta Allegro, som Hägg skrev under ett besök på Gotland sommaren 1875. Det är ett stort upplagt stycke, som mycket väl skulle kunna fungera som första satsen i en sonat. Det finns dock inga belägg för att Hägg då hade planer på en fortsättning med fler satser. I det bevarade manuskriptet i autograf saknar stycket titel, och på den återstående notsidan efter allegrot finns endast ett kort stycke i B-dur, början på en liten gigue i d-moll samt några korta skisser. Långt senare planerade han däremot att trycka stycket och då koppla ihop det med andra satser till ett slags svit.

I autografen är stycket daterat ”Garda d. 3/7 75”. I Garda tillkom även två koralförspel för orgel, båda daterade den 20 juni, och två preludier för piano, daterade den 8 juli och den 11 juli. Det förefaller också troligt att Hägg här skrev eller i varje fall förberedde arrangemangen av 20 *Gotlands-Polskor*, som trycktes följande år.

© *Finn Rosengren,* Levande Musikarv

Källkritisk kommentar

Källmaterial

I Musik- och teaterbiblioteket i Stockholm finns två källor:

A Hägg-samlingen 7:9, 1928/5684, 8 sidor, varav Allegro upptar s. 1–7. Manuskript i autograf. Verket saknar titel. I manuskriptet finns ganska många raderingar och ändringar. Efter det sista dubbelstrecket har Hägg skrivit dateringen ”Garda d. 3/7 75”. Detta manuskript är huvudkälla för utgåvan.

B Hägg-samlingen 7:9, 1928/85, 16 sidor, varav Allegro upptar s. 1–15. Avskrift med tillfogade rättelser och kompletteringar av Hägg. *,,Allegro*” är skrivet på s. 1 överst till vänster på sidan, men rätt högt över noterna, så att tempobeteckningen även ger intryck av att utgöra titeln på stycket.

På s. 16 har Hägg skrivit följande text, uppenbarligen ett meddelande till en förläggare: ”Obs. Til dette stykke skulde som n o 3 Følge [här följer ett notexempel omfattande de första 6 takterna i sats 1 i Symfoni d-moll!] (nylig sändt.) N o 2 husker jeg ikke (skal staa i noget brev fra 1900 eld. 99.) Titel (?) enten Drei Klavierstücke elder Suite”. Eftersom denna text verkar vara skriven år 1900 och texten är avfattad på danska, utgår jag från att Hägg vänder sig till Henrik Hennings, som på Det Nordiske Forlag i Köpenhamn stod för en mängd utgåvor av hans musik under åren 1898–1900, i regel i samarbete med Hofmeister i Leipzig. Uppenbarligen planerades en utgåva som skulle innehålla bl.a. allegrot, och det är betecknande för Häggs arbetsmetod, när han ställde samman sina häften, att han ur sin stora manuskriptsamling valde ut stycken som han just då fann passande, fast de från början inte alls var tänkta att höra ihop. Här kan vi se att han inte ens kan minnas vilket stycke han valt ut som sats 2. Av någon orsak fullföljdes inte publiceringsplanerna denna gång.

Kommentarer

Avskriften (B) följer inte helt autografen utan förefaller vara gjord efter en annan källa. Det förekommer rätt många avvikelser, främst ifråga om bågar och nyanser, varav en del kan förklaras som felläsningar av notskrivaren. Men avvikelserna är så många och på ett par ställen så omfattande, att det förefaller uteslutet att en notkopist utfört detta på egen hand.

Det gäller t.ex. ett par ställen, där **B** innehåller fullt utkomponerade takter, som bara skissartat antyds i ändringar i **A**. Hägg själv har gjort rättelser av enstaka fel i **B** och har dessutom fört in en del anvisningar, främst nyansbeteckningar, som ursprungligen saknades. Andra felaktigheter i **B** har dock förblivit okorrigerade, och utgivaren har valt att använda **A** som huvudkälla för denna utgåva. Denna har åtföljts så långt det varit möjligt, men ibland det funnits anledning att konsultera **B**. I kommentarerna finns de ställen redovisade där huvudkällans version ändrats.

Mindre ändringar och kompletteringar när det gäller rent skrivtekniska detaljer, såsom notskaftens riktning, bågarnas placering över eller under noterna och utsättning av paustecken, har dock gjorts utan kommentar. Detta gäller även komplettering av felande förtecken, när det inte föreligger någon tveksamhet.

Hägg har varit sparsam med att sätta ut bågar i **A**, och utgivaren har därför satt ut ytterligare en del bågar i analogi med de bågar som redan finns. Däre-

mot har inte inkonsekvenser i frasering ändrats eftersom avvikelserna kan vara avsiktliga.

De nyansbeteckningar som Hägg fört in i **B** har alla tagits med i denna utgåva. Det gäller takterna 253–256, 264–268, 272–276 och 284–288.

Hägg har även skrivit in andra typer av anvisningar i **B**. Dessa finns redovisade i kommentarerna nedan.

Takt	Notsystem	Kommentar
1–8	undre	I **A** är bågar endast utsatta i takt 5–7, men det tycks självklart att legato måste gälla redan från början och på alla ställen i stycket där detta 16-delsackompanjemang uppträder. I **B** finns bågar även i takt 1 och 8. Takt 2–4 är noterade med upprepningstecken, som naturligtvis måste inbegripa även bågarna. Senare i stycket har **B** bågar på många ställen, där de helt saknas i **A**.
26–30	undre	Bastonerna i den undre oktaven är noterade som åttondelar och förefaller vara tillskrivna i efterhand i **A**. I **B** är de skrivna som 16-delar med skaften gemensamma med den högre oktaven. Det är litet märkligt att Hägg inte tog med den lägre oktaven på parallellstället i takt 319–323. Kanske såg han tillägget endast som ett alternativ.
32–33	övre	Understämman på sista sextondelen i båda takterna har ciss i både **A** och **B**, men e på parallellstället i 325–326. Båda varianterna är möjliga, och utgivaren har valt att respektera denna variation.
49–57		Ursprungligen var övergången till sidotemat kortare. Efter första noten i takt 49 följde en åttondelspaus i båda notsystemen, och därefter kom direkt andra hälften av takt 54. Ovanför det övre notsystemet skissade Hägg sedan en förlängning, men den är svårläst och omfattar endast övre systemets noter. Även takt 55–56 är svårläsliga på grund av ändringar i båda systemen. Utgåvan har därför fått ta hjälp av **B** och parallellstället i takt 342–350.
75–77		Takt 75–76 saknades ursprungligen i **A**; därefter blev de skissartat infogade i och ovanför notsystemet. Utgåvan följer **B** i takt 75–76 och för övre systemets vidkommande även på första slaget i takt 77, där ackordet är ofullständigt i **A**.
79–80	övre	Bågen saknas i **A** och har hämtats från **B** och från parallellstället i takt 372–373.
85	undre	I **A** är ett svårmotiverat diminuendotecken insatt mitt i notsystemet.
97	undre	Det finns en accent även på första fjärdedelen i **B**.
150	undre	I **A** saknas pauserna i understämman. I **B** är fisset en fjärdedel långt (i båda oktaverna) och saknar efterföljande paus.
157		Nyansbeteckningen f saknas i **A**, men är utsatt i **B** och torde vara självklar.

Takt	Notsystem	Kommentar
157	övre	I **A** och **B** finns även ett d1 på första taktslaget. **B** har därtill bindbåge från upptakten. Hägg har dock i **A** gjort raderingar som gör stället oklart, och utgivaren har därför valt att ta bort det låga d:et för att behålla mönstret från föregående takter.
170	övre	I stället för det andra ackordet har **B** oktaven d2–d3.
188	övre	I **A** och **B** är mellanstämmans h en halvnot, vilket inte verkar rimligt, när tonen sätts om på 2:a fjärdedelen.
202	undre	I **B** finns ett förslag i oktaver (Fiss1–Fiss) i början av takten.
206	undre	I **A** finns endast noterna i den högre oktaven, försedda med an visningen *8* samt våglinje till och med takt 213. I **B** är noterna också endast noterade i den högre oktaven tillsammans med anvisningen *col 8va basso* och våglinje över noterna och dessutom, tillfogat av Hägg under noterna, *col 8* med efterföljande våglinje.
210	övre	I **A** finns det även en not som ser ut som en sextondel ciss1 under understämmans andra not. Den är dock mycket kladdigt skri ven; troligen är den överstruken.
231–234	övre	I **B** är accenter utsatta för understämman (ej med Häggs hand) i takt 231, 233 och 234 (första noten).
240	undre	Beteckningen *marcato* saknas i **A** men är tillfogad av Hägg i **B**.
251	övre	I **A** saknas korsförtecknet före den första tonen. **B** har fiss, vilket måste vara det rätta.
255	övre	Tredje åttondelen i understämman är svårläst i **A**, men skall troligen vara g1. **B** har e1.
268–275	undre	**B** saknar bågar men har i stället stående accenter, införda av Hägg, på alla toner i takt 268–274.
299		I **B** finns en crescendopil, möjligen av Hägg.
305–306		Nyansbeteckningarna saknas i **A**. Införda enligt **B**.
333	övre	Det kan möjligen tänkas att det första ackordet skall vara en åt tondel och komma direkt på första slaget i likhet med mönstret i föregående takter. Så är det dock varken i **A** eller **B**.
337–340	övre	Bindbågarna i näst översta stämman mellan takt 337 och 338 samt mellan takt 339 och 340 saknas i både **A** och **B**. Insatta enligt takt 44–47.
349–350	undre	**B** har bindbåge mellan basstämmans f och f:et i nästa takt, vilket är fullt möjligt (jfr övre systemet). På parallellstället i takt 56–57 finns dock ingen sådan båge.
358–362	övre	Här är fraseringen i **A** inkonsekvent jämfört med takt 65–69. Jag har valt att inte göra någon justering, därför att avvikelsen kan vara avsiktlig. **B** saknar helt bågar i dessa takter.
388	undre	**B** har anvisningen *marcato*.

391	övre	I **A** är understämman svår att läsa. Noten ser ut som ett c, men det finns även en hjälplinje under noten, så det kan även tänkas att Hägg avsett ett a. För a talar att parallellstället i takt 98 har e, d.v.s. motsvarande ton i F-dur, och att det uppstår parallella kvinter med överstämman vid övergången till nästa takt, om man väljer ett c. I källa **B** är noten c.
408		**B** har *p* i denna takt, ej i takt 409.
423	övre	I **B** är sextondelsnoten ett e3, vilket också är möjligt.
427		Beteckningen *sf* saknas i båda källorna, insatt i utgåvan enligt takt 425.
432–448		Alla nyansbeteckningar i dessa takter saknas i **A**. Införda enligt **B**.
447	övre	I **A** har Hägg endast skrivit ut noterna i den lägre oktaven samt 8 och en våglinje som sträcker sig t.o.m. andra sextondelen i 448. Detta har utgivaren tolkat som att Hägg menar *coll'8va* i takt 447, eftersom föregående takt är i dubbla oktaver. Så är takten också utskriven i **B**.
459	övre	Mellanstämman har f1 i stället för a1 i **B**, vilket också är harmoniskt möjligt. Dock bör a1 vara det riktiga.
469	övre	I **A** har Hägg endast skrivit noterna i den lägre oktaven samt anvisningen *8*, följd av en våglinje, som sträcker sig till och med första noten i takt 472. Utgivaren har gjort tolkningen att Hägg avser *coll'8va* i denna takt, eftersom föregående och efterföljande takter är skrivna i dubbla oktaver. Så är stället också utskrivet i **B**.
487		I denna takt och början av nästa har Hägg gjort ändringar. Den ursprungliga lydelsen tycks vara följande, som även finns i **B**:
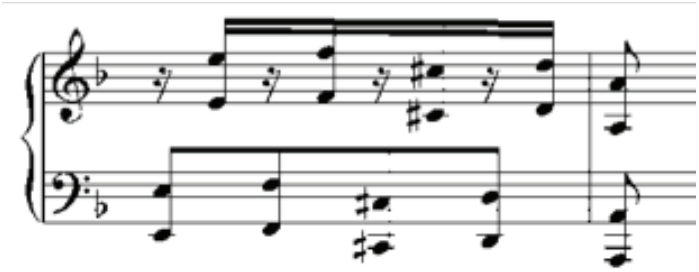
504–507	övre	Bågarna saknas i **A** men finns i **B**. Då frasen är en omvändning av huvudtemat och ackompanjemang och karaktär är likadana som i styckets inledning bör det vara legato även här.
509	övre	I **A** saknas bindbågen till den sista takten; insatt enligt **B**.

© *Finn Rosengren,* Levande Musikarv

Jakob Adolf Hägg

Jakob Adolf Hägg was born 27 June 1850 in Östergarn, at the island of Gotland, Sweden. After his studies at Musikkonservatoriet in Stockholm between 1865 and 1870, he was awarded the Jenny Lind-scholarship, which made it possible for him to continue his studies abroad. The first of these formative years he stayed in Copenhagen, studying with Niels W. Gade. Then he went to Vienna and Berlin, and he also visited England and Italy.

His mental health, which already during his journeys had showed signs of weakness, changed for the worse after his return to Sweden in 1874, and in 1880 he was admitted to a mental hospital. He recovered, however, and after the discharge in 1895, he resumed his musical activities very energetically; composing, arranging (his own music as well as pieces by other composers), and playing the piano. With exception of a few years in Norway, he lived in retirement with relatives in Hälsingland until his death, 1 March 1828.

Hägg left a large output, with pieces in many different genres and for numerous constellations of instruments and voices (orchestral works, choral pieces, organ pieces, songs, etc.), but mostly music for the piano. During his lifetime, slightly more than 70 piano pieces were published.

© *Finn Rosengren,* Levande Musikarv. Transl. Neil Betteridge

Allegro D minor

Hägg once commented on his role as a piano composer thus: 'After Norman, Söderman and Nordqvist had established romanticism in Sweden, there was one field that remained unbroken: piano. The question is now whether my piano music has been able to fill this vacuum' (*Sohlmans Musiklexikon*, 1st edition). He wrote three sonatas, two sonatinas, twenty suites and ten variations, plus some waltzes, scherzos and a few hundred short pieces, which in their printed form could be collected under titles such as *Albumblätter* (Album Leaves) or *Kleine Nordische Lieder ohne Worte* (Short Nordic Songs without Words). Roughly half of the piano pieces were printed during Hägg's lifetime, often long after they had been composed.

One of the unpublished works is this Allegro, written by Hägg during a visit to Gotland in the summer of 1875. It is a large scale composition that could very well serve as the first movement of a sonata, although there is nothing to suggest that Hägg intended to write any further movements. The piece is untitled in the autograph of the extant manuscript and on the remaining sheet after the allegro is only a brief piece in B major, the beginning of a little gigue in D minor and a few short sketches. Much later, however, he planned to print the piece and link it to other movements in a kind of suite.

This piece is dated 'Garda d. 3/7 75' in the autograph. Two choral preludes for organ, both dated 20 June, were also written in Garda, along with two preludes for piano, dated 8 and 11 July. It also seems likely that this was where Hägg either wrote or at least prepared the arrangement of 20 *Gotlands-Polskor*, which were printed in the following year.

© *Finn Rosengren*, Levande Musikarv. Transl. Neil Betteridge